

Toimeentuloturvasta investointimaailmaan? Lapsiperheiden hyvinvointi ja perhepolitiikka Suomen hallitusareenalla vuosina 2007–2019

MARJA LINDBERG
MIKAEL NYGÅRD
JANNE AUTTO
AXEL RAPPE
EMILY GICHUHI

ABSTRAKTI Huoli lapsiperheiden hyvinvoinnista on kasvanut Suomessa 2000-luvulla. Huolimatta Suomen kuulumisesta universalismin periaatteelle rakentuvaan pohjoismaiseen hyvinvointimalliin, epävarmemmat ja vaativammat työmarkkinat sekä valtion tuissa ja palveluissa tehdyt leikkaukset ovat viime vuosina lisänneet lapsiperheiden pahoinvointia, erityisesti pienituloisissa sekä yksinhuoltaja- ja monilapsiperheissä. Tämän artikkelin tarkoituksena on tutkia hallitusohjelmia analysoimalla, miten lapsiperheiden hyvinvointi on konstruoitu poliittisesti Suomessa vuosina 2007–2019. Analyysi nojaa teorioihin poliittisten kamppailuiden sekä erilaisten vaikutusvaltaisten ideoiden merkityksestä politiikassa. Hallitusohjelmia tarkastellaan diskursiivisesti, semioottista aktanttimallia soveltaen ja kiinnittäen huomiota siihen, miten ohjelmissa tuodaan esiin hyvinvoinnin osa-alueet, konkreettiset politiikkatoimet sekä niiden kohderyhmät ja tausta-ajatukset. Analyysin tulosten perusteella voidaan todeta, että tarkastellun ajanjakson alussa perheiden hyvinvoinnin poliittinen konstruointi kulminoitui pitkälti nimenomaan lapsiperheiden hyvinvointiin ja taloudelliseen asemaan, joiden katsottiin heikentyneen työmarkkinoiden epävarmuuden sekä perhepoliittisten tulonsiirtojen reaaliarvon heikkenemisestä johtuen. 2010-luvun edetessä lapsiperheiden hyvinvoinnin kuvaukset monipuolistuivat ja rakentuivat yhä enemmän modernimmalle perhekäsitykselle. Samalla tulonsiirtoihin nojaavasta perhepolitiikasta siirryttiin sosiaalisten investointien politiikkaan, missä perheiden hyvinvoinnin edistäminen turvataan lähinnä korkealaatuisten palveluiden avulla sekä vanhempien osallistumisella työntekoon.

JOHDANTO

Huoli lapsiperheiden köyhyydestä ja pahoinvoinnista alkoi kasvaa Suomessa 1990-luvun taantumman ja etuusleikkauksien myötä (Bardy ym. 2001). Vaikka modernia suomalaista perhepolitiikkaa on pidetty varsin korkeatasoisena ja anteliaana, 1990-luvun loppupuoliskolla ja 2000-luvun alussa lapsiperheiden köyhyys ja pahoinvointi lisääntyivät jatkuvan ja korkean työttömyysasteen sekä perhepoliittisten leikkausten johdosta (Lammi-Taskula ja Takala 2009). Keskustelu lapsiperheiden taloudellisista ja sosiaalisista ongelmista on jatkunut 2000-luvulla, erityisesti 2010-luvulla kansainvälisen rahoituskriisin vanavedessä, mutta samalla myös huoli vanhempien jaksamisesta sekä lasten ja nuorten psyykkisestä terveydestä on kasvanut (Salmi ym. 2016; Lindberg ym. 2018).

Lapsiperheisiin kohdistuviin politiikkatoimiin sisältyvät muun muassa perhepoliittiset tulonsiirrot, kuten lapsilisät, vanhempainvapaaajajärjestelmän etuudet sekä erilaiset palvelut, joista julkinen varhaiskasvatusjärjestelmä muodostaa tärkeän osan (STM 2013). Perhepolitiikan muutokset voidaan ymmärtää teoreettisesti eri tavoin (ks. Wennemo 1994). Ne voidaan tulkita ensinnäkin osaksi yhteiskunnan ja perheiden muutosta, missä uudenlaiset sosiaaliset tarpeet asettavat uudenlaisia vaatimuksia hyvinvointivaltiolle (esim. Gauthier 2010). Toiseksi perhepolitiikan muutoksia voidaan selittää esimerkiksi puoluepoliittisten valtasuhteiden muutoksilla sekä vaikutusvaltaisten ideoiden merkityksellä (Hiilamo ja Kangas 2009; Nygård 2007; Kuebler 2007). Kolmantena perhepolitiikan muutos voidaan ymmärtää tiedon, diskurssien sekä sosiaalisen rakentumisen avulla (Elomäki ym. 2020; Nygård ym. 2019). Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta (esim. Lapsiasiainvaltuutettu 2018), viimeistä lähestymistapaa ei kuitenkaan ole käytetty laajemmin sen ymmärtämisessä, miten suomalaisten lapsiperheiden hyvinvointia koskevat diskurssit rakentuvat hallitusareenalla. Esimerkiksi Nygård ja kumppanit (2019) ovat käsitelleet ideoiden merkitystä perhepolitiikan narratiiveissa, mutta eivät lapsiperheiden hyvinvoinnin diskursiivista konstruointia. Tässä artikkelissa pyrimme täyttämään tätä tiedollista aukkoa tarkastelemalla lapsiperheiden hyvinvointia koskevien diskurssien rakentumista suomalaisella hallitusareenalla.

Tutkimuksen tarpeellisuutta ja ajankohtaisuutta lisäävät 2000- ja 2010-luvulla perhepolitiikassa ja perheiden hyvinvoinnissa tapahtuneet muutokset, jotka vaikuttavat lapsiperheiden hyvinvointiin. Näitä ovat esimerkiksi parannukset vanhempainvapaaissa ja palveluissa, mutta myös lukuisat leikkaukset (Nyby ym. 2018). Samalla itse hyvinvoinnin määritelmäkin on kehittynyt. Esimerkiksi 2000-luvun alkupuoliskolla puhuttiin paljon lapsiköyhyydestä (Nygård ja Krüger 2012), mutta 2010-luvulla lapsiperheiden hyvinvoinnin haastajina on nähty enemminkin lasten ja nuorten psyykinen pahoinvointi sekä vanhempien uupumus (Lapsiasiainvaltuutettu 2018; Lindberg ym. 2018). Lapsiperheiden hyvinvoinnin poliittinen konstruointi sekä keskustelu tarvittavista politiikkatoimenpiteistä näyttää siis vaihtelevan ajan myötä. Siksi on paikallaan kysyä, miten tämä ilmiö on konstruoitu hallituksen ohjelmissa ja samanaikaisesti tutkia, mitä hallitusten mielestä asialle tulisi tehdä ja kenen toimesta.

Tämän artikkelin *tavoitteena* on tarkastella millaisena perheiden hyvinvointi ja perhepolitiikan rooli rakentuivat hallitusohjelmissa 2010-luvulla – aikana, jolloin Suomen perhepolitiikkamallia leimasi sekä pidentynyt taantuma että lukuisat leikkaukset. Tarkemmin sanottuna artikkelissa analysoidaan Suomen hallitusten diskursiivisia tulkintoja perheiden hyvinvoinnista sekä näkemyksiä tarvittavista politiikkatoimenpiteistä perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Analyysi kohdistuu vuosien 2007–2019 hallitusohjelmiin ja koskee siis lapsiperheiden hyvinvoinnin ja perhepolitiikan diskursiivista rakentumista, mutta ei varsinaisesti perhepolitiikassa tai lapsiperheiden hyvinvoinnissa tapahtuneita muutoksia. Nämä muutokset, samoin kuin taloudellinen kehitys, toimivat kuitenkin hallituskurssien tulkintojen taustoitukseksi.

Artikkeli rakentuu siten, että ensimmäisenä esittelemme, miten suomalainen perhepolitiikka on muuttunut sodanjälkeisenä aikana, jonka jälkeen keskustelemme puolueiden ja vaikutusvaltaisten ideoiden merkityksestä (perhe)politiikassa. Tämän jälkeen esittelemme aineistomme ja käytämme tutkimusmenetelmät. Artikkelin toiseksi viimeisessä osassa kuvaamme tutkimuksen tulokset, ja artikkelin lopuksi esitämme yhteenvedon sekä keskustelemme tutkimuksen tuloksista.

MUUTTUVA SUOMALAINEN PERHEPOLITIikka

Suomen perhepoliittisen järjestelmän on perinteisesti katsottu kuuluvan joko niin sanottuun pohjoismaisen mallin (Bradshaw ja Hatland 2006; Hiilamo 2002), kahden elättäjän perhemallin (Korpi 2000) tai individualistisen mallin (Sainsbury 1994) piiriin. Suomalaisessa perhepolitiikassa korostuvat yksilölliset sosiaaliset oikeudet ja lapsiperheiden suhteellisen kattavat tulonsiirrot ja palvelut. Toinen luonteenomainen piirre kahden elättäjän mallin lisäksi on naisten korkea työllisyys sekä perheiden alhainen köyhyysaste (Forssén ym. 2008).

Sosiaali- ja terveystieteiden mukaan suomalaisen perhepolitiikan tavoitteena on ”luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö ja turvata vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen” (STM 2013, 6). Ministeriön kotisivulla mainitaan lisäksi, että kyseinen ministeriö ”vastaa perhepolitiikan linjauksista sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ylläpitämisestä ja kehittämisestä yhdessä muiden ministeriöiden kanssa” (STM 2020). Hyvinvoinnin käsitteellä on siis keskeinen sija suomalaisessa perhepolitiikassa. Se ulottuu monille osa-alueille, kuten taloudelliseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin (esim. Allardt 1993). Näihin voidaan neljäntenä osa-alueena lisätä vielä fyysinen terveys (ks. esim. Simpura 2008). Tuoreempaa näkökulmaa edustaa Mark McGillivrayn ja Matthew Clarken (2006) hahmottelema malli, jossa hyvinvointi kuvataan ikään kuin sateenvarjokäsitteenä ytimenään ihmisten hyvä elämä, joka koostuu hyvinvoinnin eri osa-alueista. Nämä osa-alueet voivat rakentua esimerkiksi taloudellisista seikoista, kuten tuloista ja työstä, psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä, sosiaalisista suhteista ja laajemmin yhteiskunnallisista rakenteista (Diener ja Seligman 2004). Hyvinvointia voidaan tarkastella myös eri tasoissa. Näissä mikrotasolla viitataan perheen sisäisiin rakenteisiin, mesotasolla perheen sosiaalisiin suhteisiin, kouluun ja työelämään liittyviin seikkoihin sekä makrotasolla yhteiskuntapolitiikkaan liittyviin tekijöihin (emt.)

Myös keinot, joilla lapsiperheiden hyvinvointia on edistetty, ovat ajan myötä vaihtuneet. Kamermanin ja Kahnin (1978) mukaan perhepolitiikka voidaan ymmärtää joko suppeasti tai laajasti. Ensimmäinen näkökulma, johon tämä artikkeli nojaa, sisältää lähinnä lapsiperheisiin kohdistuvia tulonsiirtoja ja palveluita, kun jälkimmäinen koskettaa tavallaan laajemmin kaikkia toimenpiteitä perheiden hyväksi. Sodanjälkeisenä aikana suomalaisen perhepolitiikan painotus muuttui asteittain köyhyyden hoitamisesta tulosiirtojen avulla hyvinvointipalvelujen kehittämiseen ja sukupuolitaso-arvon edistämiseen. Tällä aikakaudella universaali perhepolitiikka siis

vakiintui Suomessa, mutta 1970-luvulta alkaen myös niin sanotut sosiaaliset investointi-ideat (Morel ym. 2012) saivat lisää jalansijaa palvelujärjestelmän edistytessä. Samalla perhepolitiikan kohderyhmätkin ovat muuttuneet ja hajaantuneet. Enää ei puhuta ainoastaan köyhistä lapsiperheistä, vaan kaikista lapsiperheistä, vanhemmista, nuorista ja lapsista sekä heidän hyvinvoinnistaan (Hiilamo 2006; 2002). Myös perhepolitiikan perustelut ovat vaihtuneet sodanjälkeisestä eheyttämiskurssista, jossa köyhyyttä käsiteltiin vielä luokkakysymyksenä, sosiaalisiin riskeihin nojautuvaan diskurssiin, jossa sukupuolten tasa-arvo ja vanhempien työssä käyminen nähdään uutena normaalina (Nygård ym. 2019; Bonoli 2005).

1990-luvun alussa Suomen perhepolitiikka oli saavuttanut kansainvälisestäkin vertailtuna kattavan tulonsiirtojärjestelmän sekä sosiaaliset palvelut (Hiilamo 2002). Taloudellisen laman aikana tehtiin kuitenkin leikkauksia, jotka alussa kohdistuivat lähinnä vanhempainetuksiin, mutta myöhemmin lapsilisiin ja kotihoidontukeen. Toisaalta tehtiin järjestelmällisempiäkin uudistuksia, kuten subjektiivisen päivähoito-oikeuden laajentaminen kaikille alle kouluikäisille lapsille vuonna 1996. 2000-luvulla talouden elpyminen salli joitain parannuksia perheiden tulonsiirtoihin, kuten vanhempainpäivärahan palauttamisen aiemmalle tasolle vuonna 2002 ja lapsilisien ja yksinhuoltajakorotuksien nostamisen vuonna 2004 (Hiilamo 2006; 2002).

Voidaan siis sanoa, että tämän artikkelin tarkasteluajanjakson alussa, vuonna 2007, Suomen perhepoliittinen järjestelmä oli kutakuinkin toipumassa 1990-luvun leikkauksista (Nyby ym. 2018). On kuitenkin tärkeää muistaa, etteivät parannukset 2000-luvun alussa palauttaneet tulonsiirtojen reaaliarvoa tasolle, jolla ne olivat olleet ennen 1990-luvun leikkauksia (Lammi-Taskula ja Salmi 2010). Kun kansainvälinen finanssikriisi iski Eurooppaan vuonna 2008, perhepoliittisia järjestelmiä kohtasi pian toinen leikkausvyöry, joka oli pahin kenties Etelä-Euroopan maissa, kuten Kreikassa, sekä Iso-Britanniassa ja Irlannissa (Ahrendt ym. 2015; Gauthier 2010). Suomessakin finanssikriisi toi mukanaan haasteita työttömyyden ja valtionvelan lisääntyessä. Kuten 1990-luvulla, siirryttiin 2010-luvun alkaessa taas lama-aikaan, jossa pian leikkaukset seurasivat elvyttämistoimenpiteitä. Nämä puolestaan ovat vaikuttaneet perheiden hyvinvointiin sekä aineellisesti että psyykkisesti ja lisänneet lasten ja nuorten pahoinvointia, mikä näkyy muun muassa lastensuojelun ja mielenterveyden tilastoissa (Salmi ja Kestilä 2019; Salmi ym. 2016; 2014; Terraneo 2016). Lapsiköyhyysaste tosin stabilisoitui 2010-luvun aikana, mutta jäi kuitenkin korkeammalle tasolle kuin ennen finanssikriisin alkua (Hakovirta ja Nygård 2020/tulossa; Nygård ym. 2019). Myös syntyvyyden alentuminen on ollut 2010-luvulla paljon keskusteltu aihe. Artikkelin tarkasteluajanjakso toimii siten kiinnostavana kohteena lapsiperheiden hyvinvoinnin ja perhepolitiikan diskurssien analysoinnille. Kasvavien taloudellisten, sosiaalisten ja poliittisten haasteiden rinnalla on myös käyty kamppailua eri poliittisten ideologioiden ja vaikutusvaltaisten ideoiden välillä liittyen siihen, miten perheiden hyvinvointia pitäisi ymmärtää ja mitä kaikkea sen edistämiseksi pitäisi tehdä.

PUOLUEET, IDEOLOGIAT JA IDEAT PERHEPOLITIIKAN TEKIJÖINÄ

Kuten johdannossa totesimme, artikkelimme teoreettiset lähtökohdat löytyvät lähinnä hyvinvointivaltion poliittisesta teoriasta. Luonteenomaista tämän tyyppisille teorioille on se, että

hyvinvointivaltion kehityksen katsotaan määräytyvän lähinnä vaikutusvaltaisten ideoiden, ideologioiden, intressien sekä poliittisten valtasuhteiden mukaisesti (Huber ja Stephens 2001). Sosiaalipolitiikan, kuten perhepolitiikan, tekeminen nähdään poliittisten kamppailuiden tuloksena. Kuitenkin on muistettava, että politiikan tekeminen ei tapahdu tyhjiössä, vaan sitä ohjaa esimerkiksi niin sanottu polkuriippuvuus eli aikaisemmin valittu politiikkalinja, josta on vaikea poiketa (Pierson 2000). Poliitiikan tekemisen puitteet ovat myös kokeneet muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Yksi esimerkki tästä on sosiaalisten riskien muuttuminen. Sosiaalinen riski on tilanne jossa yksilön, tai perheen, toimeentulo vaikeutuu esimerkiksi sairauden, työttömyyden tai työkyvyttömyyden takia (Nygård 2020) Suomalaisen perhepolitiikan kenttä on muuttunut ”vanhojen riskien”, kuten köyhyyden kanssa kamppailemisesta, ”uusien riskien” kohtaamiseen, vaikkakaan köyhyys ei ole kadonnut listalta (esim. Hakovirta ja Nygård 2020/tulossa). Uusilla sosiaalisilla riskeillä viitataan lähinnä perheiden haasteisiin yhdistää työ ja perhe-elämä tai työelämän muuttumiseen haasteellisemmaksi sekä uusien perhemuotojen syntyminen (Lammi-Taskula ja Karvonen 2014; Hemerijck 2013).

Tässä artikkelissa tarkastelemme perhepolitiikan ”input”-tekijöitä, eli toisin sanoen niitä diskursiivisesti muotoiltuja päämääriä ja politiikkatoimenpiteitä, joilla hallitus yrittää lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttaa (Nyby 2020). Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaisten vasemmisto- ja oikeistopuolueiden suhtautumisessa perhepolitiikkaan löytyy eroavaisuuksia. Kun vasemmistopuolueet, erityisesti sosiaalidemokraatit, ovat perinteisesti kannattaneet julkisia päivähoitopalveluita ja tulojen uudelleenjakoa köyhien ja rikkaiden perheiden välillä, konservatiiviset puolueet, erityisesti kokoomus ja keskustapuolue, ovat puoltaneet enemmän horisontaalisia tulonsiirtoja lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden välillä, verouudistuksia sekä lasten kotihoidontukea (Nygård 2007; Hiilamo ja Kangas 2009; Välimäki ja Rauhala 2000; Kangas 1986). Puolueiden, sekä hallitusten, perhepoliittiset näkemykset ovat siten pitkälti kytkeytyneet keskeisiin arvokysymyksiin, kuten perheiden yleiseen rooliin yhteiskunnassa, valtion vastuuseen sekä sukupuolirooleihin ja puolisoitten väliseen työnjakoon kodeissa (Zimmerman 2001). Esimerkiksi konservatiiviset puolueet ovat yleisesti kannattaneet perinteistä perhekäsitystä, kun taas vasemmistolla on ollut taipumus kritisoida perinteisiä näkemyksiä ja sukupuolineutraalia perhekäsitystä (Nygård 2007; Autto 2012; Taylor 2007; Kangas 1986). Tältä pohjalta on syytä otaksua, että hallitusten eri ideologioiden ja perhepolitiikan välillä on yhteys, joka voi – ainakin osittain – selittää perhepolitiikan ajallisen muutoksen.

Kansallisen politiikan merkitys on muuttunut viime vuosikymmeninä verrattuna hyvinvointivaltion laajenemisen ”kultaiseen aikaan” (Huber ja Stephens 2001; Häusermann ym. 2013). Puoluepolitiikka on esimerkiksi menettänyt osan luokkakytkennästään ja kansalliset hallitukset toimivat nykyään epävarmimmalla kentällä ja tiukemmissa raameissa taloudellisen globalisaation kiihtymisen ja kilpailukyvyyn korostumisen myötä. Myös EU:n työllisyyspolitiikkaa koskevilla linjauksilla on vaikutuksensa kansalliseen politiikkaan (Häusermann ym. 2013; Kuttner 2018; Rappe ja Nygård 2012). Tämä puolestaan on omiaan vähentämään perinteisten puolue-erojen vaikutusta sekä kasvattamaan ylikansallisuuden ja mallioppimisen merkityksiä politiikan tekemisessä (Swank 2005). Puolueet ja poliitikot eivät pelkästään reagoi sosioekonomisiin muutoksiin ja taloudelliseen ilmapiiriin vaan myös osallistuvat aktiivisesti sosiaalisten ongelmien ja poliittisten tavoitteiden konstruointiin vallitsevan ideologian mukaisesti

(Hiilamo ja Kangas 2009). Paul Sabatierin ja Hank Jenkins-Smithin (1999) mukaan puolueiden tulkinnot poliittisista tarpeista rakentuvat niin sanotulle poliittiselle uskomusjärjestelmälle, joka tarjoaa heuristisia ratkaisuja mutkikkaisiin tilanteisiin.

Tässä konstruointiprosessissa erilaisia vaikutusvaltaisia ideoita käytetään usein välineinä ongelmien jäsentämisessä sekä ratkaisujen löytämisessä (esim. Kuebler 2007). Tässä artikkelissa käytämme sosiaalista investointiparadigmaa (Morel ym. 2012), joka korostaa niin sanottuja uusia sosiaalisia tarpeita (Taylor-Gooby 2004) ja perhepolitiikan roolia lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämässä (Nygård ym. 2019; 2015). Artikkelissamme investointiparadigmalla viitataan muun muassa siihen, miten lasten yhtäläisiin mahdollisuuksiin ja heidän osaamispääomiinsa voidaan vaikuttaa varhaiskasvatuksella sekä koulutuksella tai että lapsiperheille kannattaa tarjota (universaaleja) palveluja, jotta vanhemmat pystyisivät tekemään työtä ja yhdistämään työn ja perhe-elämänsä. Karkeistaen voidaan sanoa, että siinä missä perinteinen, universaali perhepolitiikka haluaa tukea lapsiperheiden hyvinvointia tässä ja nyt maksamalla perheille erilaisia tulonsiirtoja, sosiaalinen investointipolitiikka panostaa pikemminkin tulevaisuuteen auttamalla lapsia ja heidän vanhempiaan ”auttamaan itseään” korkealaatuisten hyvinvointipalveluiden turvin. Toisin sanoen, sosiaalisiin palveluihin ja joustaviin työaikajärjestelyihin investoimalla pyritään ensisijaisesti ongelmien syntymisen ennakointiin, vaikka perhepoliittisilla tulonsiirroillakin on tärkeä, mutta toissijainen, rooli lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämässä (Esping-Andersen ym. 2002; Bonoli 2005).

Samanaikaisesti tälle paradigmalle on luonteenomaista pitää vanhempien työssäkäyntiä ja verotuloja tärkeinä edellytyksinä sekä hyvinvointivaltion rahoitus pohjalle että sukupuolten väliselle tasa-arvolle. Näin lapsiin kohdistuvia investointeja ja sukupuolten tasa-arvoon liittyviä politikatoimenpiteitä, kuten vanhempain- ja isyysvapaita, on laajalti pidetty monissa maissa ikään kuin hyvinvointivaltion uutena politiikkana (Hemerijck 2018). Sosiaalinen investointipolitiikka on vakiintunut Euroopassa 1990-luvulta lähtien: niin kutsuttua mieselättäjämallia soveltaneissa maissa, kuten Saksassa ja Ranskassa, on alettu painottaa aiempaa enemmän esimerkiksi varhaiskasvatusta tai tasa-arvoisempaa perhepolitiikka (esim. Nygård ym. 2015; Fagnani 2012). Sosiaalisten investointien ideaparadigmaa on tosin myös kritisoitu siitä, ettei se ole merkittävästi pystynyt parantamaan esimerkiksi lapsiperheiden köyhyyttä Euroopassa (esim. Cantillon 2012).

Toinen tässä artikkelissa käyttämämme esimerkki vaikutusvaltaisesta ideasta on niin sanottu talouskuri-paradigma, jonka mukaan valtion pitää karsia julkisia menojaan saadakseen talouteen enemmän kasvua (esim. Farnsworth ja Irving 2015; Blyth 2013). Vaikka jonkinasteinen talouskuriajattelu on aina ollut läsnä kansallisessa valtionvarainhoidossa, luonteenomaista tällaiselle idealle on se, että se näytti saavan melkein hegemonisen aseman länsimaiden kansallisissa hyvinvointivaltiodiskursseissa vuosien 2008–2009 rahoituskriisin jälkeen (Blyth 2013). Täten on odotettavissa vastaavan ajatuksen ja diskurssin saaneen jalansijaa myös suomalaisessa perhepoliittisessa keskustelussa 2000-luvulla, rajoittaen hallitusten poliittista toimenpideohjelmistoa. Yhtenä esimerkkinä tästä voidaan pitää subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamista vuonna 2016, jolloin idea lasten kasvua ja osallisuutta edesauttavasta varhaiskasvatuksesta sai väistyä valtiontalouden tasapainottamisen tieltä. Voidaan sanoa, että sosiaalisen investointi-idean kummutessa lähinnä sosiaalidemokratian ”kolmannesta tiestä”, edustaa talouskuri-idea enemmän uusliberaalista ideologiaa (vrt. Nygård ym. 2019). Sosiaalisen

investointi-idean nojatessa lähinnä palveluihin ja pitäessä tulonsiirtoja toissijaisena, talouskuri-idea on valmis karsimaan molemmista valtiontalouden tasapainottamiseksi. Molemmissa ideoissa on kuitenkin erilainen näkemys valtion vastuusta perheistä kuin perinteisessä, univertsaalissa, perhepolitiikassa.

Hallitusten ja puolueiden perhepoliittisiin kannanottoihin vaikuttavat tietenkin myös muut seikat kuin ideologiset värit tai vaikutusvaltaiset ideat. Puolueiden näkemyksiin vaikuttavat arvokysymysten ohella myös puhtaat intressikysymykset. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita se, miten maatalon emännät eivät ole puolustaneet päivähoitopalveluita tai ansiosidonnaista vanhempainvakuutusta samalla tavalla kuin palkansaajaäidit, koska eivät ole itse hyötäneet tästä (Hiilamo 2006; Hiilamo ja Kangas 2009). Toisena seikkana voidaan nähdä politiikan perustuslailliset ja institutionaaliset puitteet, jotka muun muassa määrittelevät hallitusten parlamentaarisen vallan suhteessa oppositioon tai muihin politiikkatoimijoihin, kuten työnantaja- tai ammattiliittoihin. Suomessa perhepolitiikan tekeminen on kuitenkin varsin laajalti keskitetty hallitusten piiriin, vaikka työmarkkinajärjestöille on annettukin paljon vaikutusvaltaa esimerkiksi vanhempainvapaa-järjestelmän muotoilemisessa ja kunnilla on huomattava vastuu paikallisten hyvinvointipalveluiden tuottamisessa (Nyby 2020; Lammi-Taskula ja Takala 2009; Hiilamo 2002). Toinen perhepoliittisiin kannanottoihin vaikuttava seikka on taloudellinen ja strateginen. Taloudellisten nousukausien aikoina hallituksilla on luonnollisesti enemmän liikumavaraa perhepolitiikan suhteen, joskin hallituspuolueiden toimet ovat aina oppositiopuolueita tiukemmin sidottuja valtiontalouden reunaehtoihin (Nyby ym. 2018). Hallituspuolueet pyrkivät myös palvelemaan äänestäjiään perhepoliittisin uudistuksin seuraavia vaaleja ajatellen: esimerkiksi Suomen päivähoitouudistus vuonna 1973 oli monin tavoin tämän kaltainen toimenpide sosiaalidemokraateille äänestäjien tuen takaamiseksi vähenevän luokkaanestyksen aikana (Anttonen 1999; Hiilamo 2002). Toisaalta jälkiteollisen yhteiskunnan kasvavat valtiontaloudelliset rajoitukset sekä avointen markkinoiden luoma kilpailu ovat kaventaneet valtion kykyä tarjota julkisin varoin tuotettuja palveluita (Hemerijck 2013). Kuten totesimme, myös 2000-luvun talouskuri-idea on todennäköisesti vaikuttanut hallitusten perhepoliittisiin kannanottoihin (Nyby ym. 2018). Vaikutusvaltaisten ideoiden merkitystä on myös lisännyt se, että EU sekä ylikansalliset organisaatiot, kuten OECD ja IMF, ovat asettaneet huomattavia paineita hyvinvointivaltioille tekemällä poliitikoista alttiimpia mallioppimiselle ja politiikan valtavirralle (Hemerijck 2013; Christensen 2006; Hulme 2005).

Tiivistäen voidaan siis todeta, että vaikka hallituspuolueet pyrkisivät lisäämään suosiotaan laajentamalla sosiaalisia oikeuksia vaalipiireissään, ne toimivat kuitenkin tiukkenevan valtiontalouden ja lisääntyvän kilpailun kentällä, mikä puolestaan tekee puolueen suosiman perhepolitiikan toteuttamisen alati vaikeammaksi. Toisaalta epävarmuuden lisääntyessä kansainvälisen politiikan ja vaikutusvaltaisten ideoiden merkitykset perhepolitiikalle ovat kasvaneet, mikä taas tarkoittanee, että viime vuosikymmenen hallitusten näkemyksissä lapsiperheiden hyvinvoinnista ja perhepolitiikan toimenpiteistä pitäisi löytyä elementtejä vaikutusvaltaisista – esimerkiksi sosiaaliseen investointiparadigmaan tai talouskuriin kuuluvista – ideoista.

AINEISTO JA ANALYYSI

Tarkastelimme suomalaisia hallitusohjelmia vuosilta 2007–2019. Aineistomme sisälsi viisi eri hallitusohjelmaa: Vanhasen II (2007), Kiviniemen (2010), Kataisen (2011), Stubbin (2014), Sipilän (2015) sekä Rinteen/Marinin (2019) (jatkossa käytämme nimitystä Rinteen hallitusohjelma) hallitusten ohjelmat. Hallitusohjelmien rajaamisessa käytettiin valintaperusteena vuosina 2008–2009 alkanutta talouden taantumaa. Voidaksemme tarkastella taantumun vaikutuksia hallitusohjelmiin, valitsimme mukaan ohjelmia tämän ajanjakson molemmilta puolilta, alkaen siis vuodesta 2007.

Suomalaiset hallitusohjelmat muodostavat tarkoituksenmukaisen lähteen poliittisten päämäärien ja toimenpide-ehdotuksien diskursiiviselle analysoimiselle, koska ne määrittävät hallitusten toimintaa tulevalle toimintakaudelle (joka yleensä on nelivuotinen) muodostaen kompromissin hallituspuolueiden ja erilaisten ideologioiden, ideoiden ja intressien välillä (Wiberg 2006; Nousiainen 1998). Tämä ei tietenkään tarkoita, että itse politiikka aina muotoutuu hallitusohjelmien mukaiseksi, sillä politiikan tekeminen on toisinaan riippuvaista esimerkiksi taloudellisen tai poliittisen kontekstin muuttumisesta (Palonen 1999; Palonen ja Summa 1996). Monet hallitusohjelman tavoitteet eivät koskaan toteudu, vaan ne lieventyvät tai kaatuvat erinäisistä syistä. Hallitusohjelmia analysoimalla on kuitenkin mahdollista saada kuva siitä, miten lapsiperheitä koskevat diskurssit rakentuvat ja muuttuvat sekä miten politiikan päämäärät ja keinot esitetään. Niitä voidaan pitää diskursiivisina käytäntöinä, joita on edeltänyt kamppailu erilaisten ideologisten näkemysten, ideoiden ja intressien välillä (Autto ja Nygård 2015, 14–15).

Aineistoa rajattiin analyysia varten kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa hallitusohjelmat rajattiin hakusanojen avulla poimimalla hallitusohjelmista kappaleet, jotka käsittelevät lasten, nuorten tai perheiden hyvinvointia. Tällä tavalla lähestyttiin myös perhepolitiikkaa laajasti (Kammerman ja Kahn 1978): otimme siis huomioon kaiken, mitä hallituksen mukaan pitäisi tehdä lapsiperheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Käytettyjä hakusanoja olivat: *perhe**, *laps**, *last**, *hyvinvoin**, *nuor** ja *vanhem**. Valitut tekstit rajattiin siten, että niiden tuli joko suoraan tai epäsuorasti koskettaa lapsiperheiden hyvinvointia. Näin niistä rajautui pois esimerkiksi puhtaasti koulutuspolitiikkaa koskevat linjaukset. Haut tehtiin myös sanoilla *koti**, *äiti** ja *isyys**, mutta nämä eivät antaneet enää uusia tai perheiden hyvinvointiin liittyviä osumia. Haettaessa mainintoja perhepolitiikasta hakusanalla *perhepoli** ei juurikaan löytynyt osumia, Kataisen hallitusohjelmassa mainintoja kaksi kappaletta, Sipilän ohjelmassa yksi ja niin ikään Rinteen ohjelmassa yksi. Nämä maininnat sisältyivät jo aikaisemmin tehtyihin hakuihin. Toisessa vaiheessa poimituista teksteistä merkittiin vielä tarkemmin ne kohdat, joiden perusteella kyseiset tekstiosat valittiin mukaan analyysiin. Kun analysoitavaksi oli poimittu kokonainen lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvä luku, ei merkintää tehty erikseen jokaisessa kappaleessa, koska koko luvun voitiin katsoa käsittelevän kyseistä tematiikkaa.

Varsinaisessa aineiston analyysissä sovelsimme semioottisessa sosiologiassa kehitettyä aktanttimallia (ks. Sulkunen ja Törrönen 1997). Aktanttimalli toimi välineenä, jonka avulla pystyimme erittelemään hallitusohjelmien diskurssien eroja ja yhtäläisyyksiä sekä arvoja, rakenteita ja merkityksiä. Hallitusohjelmien diskursseja analysoitaessa on tärkeää pystyä tulkitsemaan ilmaisuun liittyviä motiiveja ja ohjelmissa rakentuvia päämääriä. Tällaiseen analyysiin aktanttimalli soveltuu hyvin (emt.). Analyysimme toteutettiin induktiivisesti, vapaasti ja aineistolähtöisesti tulkiten.

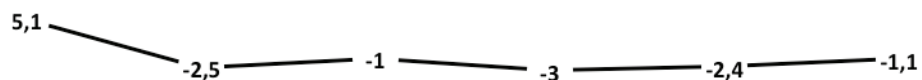
Toisaalta analyysissä huomioitiin myös teoriaan perustuvia jakoja hyvinvoinnin osa-alueisiin (McGillivray ja Clarke 2006; Allardt 1993; Diener ja Seligman 2004).

Analyysissä vertailimme hallitusohjelmia neljän ulottuvuuden kautta. Tarkastelimme ensinnäkin, miten hallitusohjelmissa kuvataan perheiden hyvinvointi toiminnan päämääränä (*objekti*): mitä hyvinvoinnin osa-alueita niissä painotetaan. Yhteiskunnan kehityksen ja perheiden monipuolistumisen perusteella voidaan ehkä odottaa hyvinvointidiskurssin laajenevan ja sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin nousevan keskusteluun. Toiseksi analysoimme ohjelmissa esille nostettuja keinoja päämäärän saavuttamiseksi (*auttaja*): millaisia konkreettisia politiikkatoimia hallitusohjelmat esittävät perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi tai varmistamiseksi. Tässäkin kategoriassa voidaan ehkä odottaa erilaisten vaikutusvaltaisten ideoiden, kuten idea sosiaalisista investoinneista, vaikuttaneen toimenpiteisiin ja niiden muuttumiseen valikoidummiksi aiemmista tulonsiirroista kohti palvelukeskeisempiä toimenpiteitä. Kolmanneksi kiinnitimme huomiota siihen, ketkä hallitusohjelmissa hahmottuvat toiminnasta hyötyvinä tahoina (*vastaanottaja*): kenen hyvinvointiin hallitusohjelmissa panostetaan – lasten, nuorten, perheiden, vanhempien vai jonkun muun. Lopuksi, neljänneksi tarkastelimme tietoa, arvoja ja normeja, joilla politiikkatoimet oikeutetaan (*lähettäjä*): millaisia perusteluja voidaan löytää politiikkatoimenpiteiden tausta-ajatuksena, *miksi* niitä toteutetaan, ja millaisia vaikutuksia toimenpiteillä haetaan. Taulukossa 1. voidaan tarkastella analysoitujen hallitusohjelmien kontekstia eli hallituspuolueiden kokoonpanoa ja valtiontalouden tilannetta.

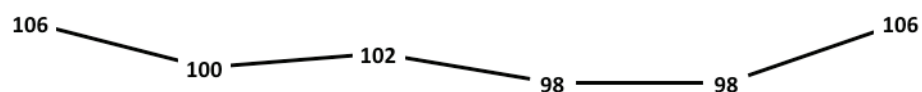
Taulukko 1. Analysoitujen hallitusohjelmien poliittinen ja taloudellinen konteksti (lähteet: Tilastokeskus 2019; Suomen virallinen tilasto 2017; Findikaattori 2020)

	Vanhanen II 2007	Kiviniemi 2010	Katainen 2011	Stubb 2014	Sipilä 2015	Rinne/Marin 2019
Hallitus- puolueet	Keskusta Kokoomus RKP Vihreät	Keskusta Kokoomus RKP Vihreät	Kokoomus SDP RKP Vasemmisto Vihreät KD	Kokoomus SDP RKP Vihreät KD	Keskusta Kokoomus PS	SDP Keskusta Vihreät RKP Vasemmisto

Julkisyyhteisöjen EDP-alijäämä (sulautettu bruttovelka) ja velka (suhde BKT:hen %)

BKT asukasta kohti

Taulukosta 1 näemme, että kaikki hallitukset olivat koalitiohallituksia. Vanhasen II ja Kiviniemen keskustavetoiset hallitukset olivat kokoonpanoiltaan samanlaiset. Kataisen alkuperäinen hallituskokoonpano kuusine puolueineen muuttui Stubbin kaudella vasemmistoliiton ja vihreiden jäädessä pois hallituksesta. Sipilän hallitus oli keskustaoikeistohallitus. Rinteen hallitus puolestaan oli vasemmistopainotteinen, SDP:n ollessa pääministeripuolue. Valtiontalouden kehityksen voidaan nähdä laskeneen Vanhasen II kaudelta Kiviniemen kaudelle tultaessa ja kääntyneen jälleen nousuun Sipilän hallituskauden lopulla.

TULOKSET

Seuraavaksi käymme läpi analysoidut hallitusohjelmat aloittaen esittämällä tulokset aktanttimallin mukaisessa järjestyksessä, kuvaamalla jokaisen hallitusohjelman painopisteet tarkemmin tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen.

Hyvinvointi päämääränä

Ensimmäisenä tarkastelemme objekti-ulottuvuutta, eli hallitusohjelmien diskursiivisia konstruktioita lapsiperheiden hyvinvoinnista, joita etsittiin aineistolähtöisesti. Hyvinvoinnin voidaan nähdä koostuvan sosiaalisesta, psyykkisestä, fyysisestä ja taloudellisesta osa-alueesta (McGillivray ja Clarke 2006) mutta myös muista seikoista, kuten mikrotason (psyykinen ja fyysinen terveys), mesotason (tulot, työ, koulu ja sosiaaliset suhteet) ja makrotason (yhteiskunta) hyvinvoinnista (Diener ja Seligman 2004). Hyvinvointi voidaan nähdä mainintoina syrjäytymisen ehkäisemisestä tai hyvinvoinnin edistämisestä, taloudellisista seikoista sekä psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin tarkasteluna kansanterveyden näkökulmasta mutta myös elämänhallintana ja psyykkisinä voimavaroina.

Vanhasen II hallitusohjelmassa näkemykset hyvinvoinnista olivat perhekeskeisiä, perheen sisäiseen, mikrotason hyvinvointiin liittyviä painotuksia, kuten lasten kotihoidon tukemista:

Perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi parannetaan pienten lasten vanhempien mahdollisuuksia viettää aikaa lastensa kanssa (Vanhanen II, 55).

Vanhasen hallitus halusi kuitenkin myös kannustaa erityisesti äitejä työntekoon, missä painottui taloudellinen hyvinvointi perhekeskeisesti. Talousajattelu oli nähtävissä myös ennaltaehkäisevässä, sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvässä työssä syrjäytymisen kustannusten vähentämisessä, vaikka varhaiseen puuttumiseen tähtäävät toimenpiteet olivat muitakin kuin taloudellisia, kuten esimerkiksi pahoinvoinnin varhaista tunnistamista:

Lasten ja perheiden ongelmiin tulee puuttua nykyistä aikaisemmassa vaiheessa. Tavoitteena on vähentää korjaavien erityispalveluiden tarvetta. Varhainen puuttuminen ja ehkäisevä työ nostetaan hallituksen painopisteeksi. Näin vähennetään pitkällä aikavälillä myös syrjäytymisen aiheuttamia kustannuksia (Vanhanen II, 76).

Kiviniemen hallitus painotti hallitusohjelmassaan työllisyysnäkökulmaa, ja keskustelu siirtyi perheen sisäiseltä tasolta kohti mesotasoa työn ja taloudellisen hyvinvoinnin osa-alueiden kasvaessa. Kataisen hallitusohjelmassa taloudellinen hyvinvointi sai selkeästi vielä suuremman huomion. Hyvinvoinnin osa-alueisiin tuli voimakkaasti mukaan työnteon ja osallisuuden merkitys, ja näin ollen keskittyminen perheen sisäiseen mikrotasoon laajeni perheen ulkoisten tekijöiden merkityksen kasvaessa.

Perhevapaajärjestelmällä edistetään lapsen hyvinvointia ja tuetaan molempien vanhempien mahdollisuuksia osallistua lasten hoitoon ja työelämään (Katainen, 63).

Stubbin hallitusohjelma oli edellistä täydentävä, kuten Kiviniemenkin, jolloin ohjelma jäi suppeaksi ja maininnat olivat yksittäisiä. Sipilän hallitusohjelmassa puolestaan tuli näkyviin suurempi muutos edellisiin verrattuna psyykkisen hyvinvoinnin korostuessa. Hallitusohjelma kuvaa hyvinvoinnin rakentuvan tasa-arvosta, osaamisesta, luottamuksesta ja oikeudenmukaisuudesta ja sen maininnat kohosivat yhteiskunnan makrotasolle:

Tuloerot ovat kansainvälisesti katsoen pienet. Naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia. Lasten hyvinvointi on korkealla tasolla. Meillä on vankkaa ja monipuolista osaamista, luottamuspääomaa sekä käytännöllistä ongelmanratkaisukykyä. Suomalaiset ovat valmiita vaikeisiin ratkaisuihin, kun ne toteutetaan oikeudenmukaisesti ja parempaa tulevaisuutta rakentaen (Sipilä, 8).

Silmiinpistävää Sipilän ohjelmassa oli taloudellisen hyvinvoinnin vähälukuiset maininnat. Hallitusohjelman suurimmat lapsiperheitä koskevat muutokset ja toimenpiteet olivat tukiin ja palveluihin suunniteltuja leikkauksia, joiden kuitenkin voidaan katsoa liittyvän taloudelliseen hyvinvointiin. Rinteen hallitusohjelman maininnoissa korostui sosiaalinen hyvinvointi ja ajatus oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta:

Sosiaalinen kestävyys on sitä, että kannamme vastuuta toinen toisistamme ja yhteisestä tulevaisuudesta. Ihmisten välillä vallitsee oikeudenmukaiseksi koettu tasa-arvo (Rinne, 6).

Ohjelmassa kuitenkin keskusteltiin paljon lapsiperheiden köyhyyden ja köyhtymisen vähentämisestä ja täten taloudellisesta hyvinvoinnista huomattavasti enemmän kuin Sipilän hallitusohjelmassa. Hyvinvointi nähtiin Rinteen ohjelmassa myös laajempänä käsitteenä, esimerkiksi hyvän elämän tarjoamisena lapsille (ks. McGillivray ja Clarke 2006), ja ohjelma oli hyvinvoinnin tasoiltaan monipuolisin huomioiden perheiden sisäisen hyvinvoinnin (mikrotaso), mutta kuitenkin myös yhteiskunnan näkökulmasta katsottuna (makrotaso).

Hallitusohjelmien näkemykset hyvinvoinnista liikkuivat eri tasoilla. Vanhasen II hallituksen ohjelma oli hyvin perhekeskeinen (mikrotaso), jossa perheiden hyvinvointia, mahdollisuuksia ja valinnanvapautta tuetaan. Katainen otti voimakkaammin mukaan työelämän ja osallisuuden näkökulmat tukien työllisyyttä (mesotaso). Sipilän kaudella tuettiin yhteiskunnan hyvinvointia (makrotaso) ja yhteiskunta tuki vain heikoimpien hyvinvointia. Rinteen ohjelma palasi jälleen perhekeskeisempään hyvinvointinäkemukseen mutta tarkasteli myös yhteiskunnallista vastuuta ja osuutta hyvinvointiin.

Politiikkatoimet

Auttaja-kategorian alla analysoimme, millaisia politiikkatoimia hallitusohjelmat esittivät perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi tai varmistamiseksi. Hallitusohjelmien sisältäessä runsaasti niin sanottuja tahdonilmaisuja ja ei-konkreettisia toivetoivoja, kuten ”pyritään, edistetään ja selvitetään”, aineiston rajaamiseksi analyysissä keskityimme tarkastelemaan hallitusohjelmista nimenomaan konkreettisenä koettuja toimenpiteitä, vaikka näin analysoitaessa on mahdollista, että jotain oleellista rajautuu analyysin ulkopuolelle. Poliitiikkatoimissa havaitaan siirtyminen toimeentuloturvasta ja taloudellisista tuista enemmän palveluiden suuntaan, kuten myös aiempi tutkimus osoittaa (Nygård ym. 2019). Tulonsiirtojen voidaan siis nähdä muuttuneen eräänlaiseksi täydentäväksi ja tarveharkintaiseksi keinoksi palvelujen saadessa tärkeämmän roolin sosiaalisena investointina.

Vanhasen II hallitusohjelma lupasi parannuksia päivähoiton palveluihin, isyysvapaisiin ja tulonsiirtoihin, kuten kotihoidontukeen ja lapsilisiin. Vanhasen hallitus sitoutui vähentämään lasten, nuorten ja perheiden pahoinvointia ja syrjäytymistä käynnistämällä hyvinvoinnin politiikkaohjelman. Myös terveyden edistäminen sai oman politiikkaohjelmansa sekä lasten ja nuorten hyvinvointi. Varhainen puuttuminen ja ehkäisevä työ nostettiin hallituksen painopistealueiksi. Hallitusohjelmassa pyrittiin monipuolistamaan ja muuttamaan varhaiskasvatuspalveluja joustavammiksi vastaamaan perheiden subjektiivisia tarpeita. Hallitusohjelman tavoitteena oli kaikkien lapsiperheiden taloudellisen hyvinvoinnin parantaminen (Nygård ym. 2019; Nyby ym. 2018). Tämän mukaisesti Vanhasen hallitusaikana korotettiin yksityisen hoidon tukea, lasten kotihoidon tukea sekä nostettiin lapsilisiä. Perhevapaita uudistettiin ohjelmanmukaisesti tasavertaisemmiksi Kivinemmen hallituskaudella. Tämä osoittaa, että tämän artikkelin tarkasteluajanjaksolla perinteisellä ja universaalilla perhepolitiikalla oli luja jalansija sekä ohjelmatasolla että politiikassa. Ohjelmissa on kuitenkin myös merkkejä sosiaalisista investoinneista, esimerkiksi varhaiskasvatuksen arvoa ja vanhempainvapaiden kehitystä käsitellessä.

Auttaja-ulottuvuuden konstruointi vaihtui kuitenkin Kataisen hallitusohjelmassa. Kun Vanhasen keskustajohtoisten hallitusten aikana haluttiin parantaa sekä tulonsiirtoja, palveluita että isyysvapaita, Kataisen ohjelmassa nousi enemmän esiin sosiaalinen investointi-idea ja vähän myöhemmin myös talouskuri-idea (Nyby 2020). Tämä näkyy erityisesti siinä, että vuoden 2011 hallitusohjelmassa haluttiin panostaa varhaiskasvatukseen ja säilyttää päivähoito-oikeus samaan päivähoitopaikkaan, vaikka lapsi olisikin välillä kotihoidossa sekä muuttaa päivähoitomaksu kuntien päätettäväksi. Kataisen ohjelma panosti myös nuoriin ja opiskelijoihin sitomalla opintotuen indeksiin ja takaamalla jokaiselle nuorelle työ-, opiskelu-, kuntoutus- tai harjoittelupaikan. Kataisen hallitusohjelman aikana taloudellinen tilanne kuitenkin kiristyi ja vuoden 2013 rakennepoliittisessa ohjelmassa (29.8.2013) ehdotettiin, että subjektiivinen päivähoito-oikeus tulisi taata ainoastaan niille perheille, joissa molemmat vanhemmat olivat työssäkäyviä. Näin ollen talouskuri-idea sai suomalaisessa perhepolitiikassa näkyvää jalansijaa. Vaikka Stubbin hallitusohjelma sisälsi ainoastaan niin sanottuja tahtotiloja, eikä lainkaan konkreettisia toimenpiteitä perheiden osalta, jatkoi se samaa linjaa vedoten rakennepoliittisen ohjelman pyrkimykseen tasapainottaa valtiontaloutta.

Tämä ilmiö jatkui myös Sipilän hallitusohjelmassa, joka oli toimenpiteiltään konkreettisin sisältäen aiempiin verrattuna enemmän leikkauksia ja rajauksia sekä kohdistamalla muutokset

entistä enemmän palveluihin. Hallitusohjelmassa ehdotettiin subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista puolipäiväiseksi, mikäli toinen vanhemmista on kotona joko äitiys-, isyys- tai hoitovapaalla tai työttömänä. Lisäksi leikkauslistalle kuului lapsilisä, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakaudelta kertyvän lomakarttuman rajaukset sekä vanhempainrahakaudelta maksettavan korotusosan poistaminen (Nyby ym. 2018). Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaan kuului palvelujen muuttuminen selektiivisemmiksi:

Uudistetaan lastensuojelua paremmin asiakkaiden tarpeisiin keskittyväksi ja vähennetään byrokratiaa (Sipilä, 21).

Rinteen hallitusohjelmassa palattiin kuitenkin takaisin perhepoliittiseen diskurssiin, jossa yhdistyivät sosiaaliset investoinnit ja universaali politiikka. Konkreettisina toimenpiteinä mainittiin muun muassa subjektiivisen päivähoito-oikeuden palauttaminen sekä vanhempainvapaiden uudistaminen. Myös tulonsiirtoihin, kuten esimerkiksi lapsilisiin, esitettiin joitain parannuksia. Ohjelmassa haluttiin tarjota jokaiselle lapselle hyvä elämä palveluihin ja tukiin sekä lastensuojelun resursseihin ja poikkihallinnolliseen yhteistyöhön panostamalla. Ohjelmassa näkyi investointien lisäksi myös pyrkimyksiä korjaaville toimenpiteille, jotka kohdistuvat Sipilän hallituksen aikana leikatuille hyvinvoinnin osa-alueille, kuten lapsiperheiden tukiin. Vanhemmuuden tasa-arvon ja vuorovanhemmuuden tukemiseksi hallitusohjelmassa mahdollistettiin lapselle kaksi tasavertaista osoitetta. Lisäksi äitiys- ja isyyslait päätettiin yhdistää vanhemmuuslaiksi ja perhevapaauudistus toteuttaa ja näin ollen lisätä perheiden valinnanmahdollisuuksia ja perhevapaiden joustavuutta. Tähän liittyen luvattiin äideille ja isille varattavan yhtä paljon kiintiötyjä kuukausia sekä lisäksi sisällyttää vanhempainvapaisiin vapaasti valittava vanhempainvapaajakso. Korotetun ansio-osan maksamista haluttiin yhdenvertaistaa siten, että myös isät ovat siihen oikeutettuja äitien osuutta vastaavasti. Rinteen hallitusohjelmassa haluttiin säilyttää kotihoidontuki nykymuotoisena ja tehdä selvitys tarvittavista lainsäädäntötoimista liittyen edellä mainittuihin toimenpiteisiin. Hallitusohjelman tavoitteena oli lapsiperhestrategian käynnistäminen lisäämään lapsiperheiden hyvinvointia. Lapsiperheiden köyhyyden vähentämiseksi todettiin etuuksia ja palveluita kehitettävän samanaikaisesti ja määrätietoisesti:

Köyhyys- ja syrjäytymisriski koskettaa ihmisiä entistä laajemmin. Hallitus puuttuu tähän määrätietoisesti (Rinne, 143).

Lisäksi sitouduttiin laatimaan toimenpideohjelma lasten ja nuorten kiusaamiseen puuttumiseksi. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa todettiin jatkettavan sekä lastensuojelun vähimmäishenkilömitoitusta parannettavan. Yksinhuoltajien, monilapsisten ja pienituloisten perheiden toimeentuloa luvattiin parantaa esimerkiksi korottamalla yksinhuoltajakorotusta, lapsilisiä, elatustukea sekä opintorahan huoltajakorotusta.

Yhteenvetona toteamme, että vaikka hallitusohjelmissa löytyy joitain yhteneväisyyksiä, kuten yleisiä politiikkaehdotuksia lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi, on niissä nähtävissä myös eroavaisuuksia ja muutoksia, jotka pohjautuvat laajalti erilaisiin ideologisiin ja vaikutusvaltaisiin ideoihin. Vanhasen ja Kiviniemen keskustavetoiset ohjelmat puolsivat lähinnä universaaliin perhepolitiikkaan liittyviä toimenpiteitä, mutta niissä oli nähtävissä myös sosiaalisen

investointiparadigman kasvaminen. Kataisen ja Stubbin laajapohjaiset hallitusohjelmat henkivät enemmän sosiaalista investointiajattelua lisääntyvän talouskuriajattelun kera. Sipilän ohjelmassa ehdotetut toimenpiteet nojasivat enimmäkseen talouskuri-ideaan. Lopuksi Rinteen hallitusohjelmassa palattiin jälleen sosiaaliin investointeihin ja universaaliin perhepolitiikkaan. Näin ollen niin kutsuttujen vaikutusvaltaisten poliittisten ideoiden, kuten investointiparadigman ja talouskurin, voidaankin nähdä vaikuttaneen hallitusohjelmien linjauksiin perinteisen ja universaalien perhepolitiikan rinnalla.

Kohderyhmät

Aktanttimallin mukaisesti tarkastelimme hallitusohjelmien kohderyhmiä vastaanottajina. Näitä olivat lapset, nuoret, perheet, yksinhuoltajaperheet, vanhemmat, äidit, isät ja maahanmuuttajaperheet. Vanhasen II hallituksen ohjelmassa lapset ja nuoret olivat tärkeimmät kohderyhmät: hallitusohjelmassa sitouduttiin muun muassa ehkäisemään ja vähentämään syrjäytymistä ja pahoivointia. Perheistä käyty keskustelu korosti valinnanvapautta ja perheiden omaa asiantuntijuutta ja työelämässä tavoiteltiin naisille tasa-arvoa:

Jotta naisten tosiasiallinen tasa-arvo työelämässä toteutuisi, korvataan työntekijän vanhemmuudesta työnantajalle aiheutuvat kustannukset nykyistä paremmin (Vanhanen II, 2. 55).

Lasten ja nuorten hyvinvoinnissa korostettiin keskinäistä vastuuta ja yhteisöllisyyttä. Kiviniemen Vanhasta täydentävässä hallitusohjelmassa huomio kiinnittyi nuoriin, kun taas Kataisen ohjelmassa mainittiin perheet selkeästi useammin kuin aiemmissa ohjelmissa; myös yksinhuoltajaperheet huomioitiin. Lisäksi maahanmuuttajaperheet ja -lapset oli huomioitu edellisiä laajemmin muun muassa panostuksina heidän saamaansa koulutukseen. Omana ryhmänään Kataisen ohjelmassa mainittiin myös romaniperheet, joiden osallisuutta yhteiskunnassa haluttiin parantaa:

Erityisiä toimia kohdistetaan romanien koulutustason ja työllisyyden edistämiseen, asumisongelmien ratkaisemiseen sekä romanilasten, -nuorten ja -perheiden osallisuuden edistämiseen (Katainen, 59).

Kataisen hallituksen tavoitteena oli niin ikään parantaa jokaisen yhteiskunnallista osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta.

Stubb mainitsi hallitusohjelmassaan vain nuoret ja perheet työllisyyteen ja osallisuuteen liittyen, kun taas Sipilän ohjelmassa puhuttiin lasten ja perheiden voimavaroista ja hyvinvoinnista, äidit, isät ja vanhemmat jäävät erillisinä kohderyhminä vaille mainintaa, erityisenä ryhmänä kylläkin mainittiin maahanmuuttajanaiset. Sipilän ohjelmassa todettiin, että Suomessa lasten hyvinvointi on korkealla tasolla ja tätä sekä esimerkiksi nuorten elämänhallintaa haluttiin ylläpitää ja tukea. Perheistä puhuttiin monimuotoisina yksikköinä, joissa vanhemmuutta tulisi vahvistaa:

Uudistuksen lähtökohta on perheiden monimuotoisuus ja lapsen edun edistäminen (Sipilä, 21).

Rinteen hallitusohjelmassa eniten mainintoja saivat lapset ja lisäksi perheet, myös useamman kerran yksinhuoltajaperheet. Hallitusohjelma sisälsi ensimmäisenä maininnan intersukupuolisuudesta ja sen mahdollistamisesta esimerkiksi nuorten mielenterveyden tukemisessa. Siinä haluttiin tukea lasten ja nuorten osallisuutta ja aktiivisuutta:

Tuetaan lasten ja nuorten valmiuksia vaikuttaa omassa lähiympäristössään ja laajemmin yhteiskunnassa (Rinne, 84).

Pääpaino kaikilla hallituksilla näin ollen oli lapsissa tai nuorissa, eroavaisuuksia löytyi maahanmuuttajien saaman huomion määrässä sekä perheen kuvailemisen muuttumisessa perinteisestä ydinperheajattelusta monimuotoisiin perheisiin. Nämä tulokset tukevat teoriaa uusista sosiaalisista riskeistä ja tarpeista (esim. Hemerijck 2018; Bonoli 2005), koska uudet perhetyypit ja erityisesti yksinhuoltajaperheet, intersukupuoliset perheet sekä sateenkaariperheet, ovat saaneet näkyvämpää sijaa hallitusohjelmien diskursseissa 2010-luvun aikana.

Tausta-ajatukset

Lopuksi tarkastelimme hallitusohjelmissä näkyviä tausta-ajatuksia ja ideoita, joiden avulla ohjelmien toimenpiteitä perusteltiin (lähettäjä). Nämä etsittiin hallitusohjelmista aineistolähtöisesti tarkastelemalla ohjelmien diskursseja, mitä eri toimenpiteillä tai tahdonilmaisulla tavoiteltiin. Samoin kuin auttaja-ulottuvuuden analyysissä, lähettäjä-ulottuvuuden perusteluissa erottui erityisesti kolme pääargumenttia, joiden voidaan tavallaan nähdä edustavan joko sosiaalista investointiajattelua, talouskuriajattelua tai perinteistä ja universaalia perhepolitiikkaa (vrt. Nygård ym. 2019).

Vanhasen II hallitusohjelman keskeinen päämäärä oli halu panostaa lapsiperheisiin, luoda perheille uusia mahdollisuuksia esimerkiksi lasten hoitomuodon valinnassa ja siten lisätä valinnanvapautta. Tätä pyrittiin toteuttamaan muun muassa kehittämällä ja monimuotoistamalla varhaiskasvatustarjontaa. Ohjelma nosti myös esiin yhteisöllisyyden, vanhemmuuden ja keskinäisen vastuun. Perheiden taloudellista asemaa haluttiin vahvistaa parantamalla sekä tulonsiirtoja että palveluita. Tässä on toisin sanoen nähtävissä idea perinteisestä keskustalaisesta perhepolitiikasta, jossa yhteisöillä, mutta myös valtiolla, on keskeinen rooli, ja jossa turvataan lapsiperheiden taloudellista hyvinvointia sekä tulosiirroilla että palveluilla (vrt. Nygård 2007). Samalla käytettiin vahvasti lähinnä sosiaaliseen investointiajatteluun liittyviä perusteluita, joissa tasa-arvokysymyksillä ja perhe-elämän yhteensovittamisella on tärkeä sija. Tässä oli kuitenkin nähtävissä joitain ristiriitaiseltakin vaikuttavia linjauksia, koska yhtäältä tuettiin lasten kotihoitoa, muun muassa korottamalla osittaisen hoitorahan tasoa, ja toisaalta äitien työllistymistä varhaiskasvatusta monimuotoistamalla. Tämä voitaneen tulkita askeleena kohti yksilöllisempää yhteiskuntaa ja perhekohtaisten valintojen tekemistä ja siten eräänlaisena irtiottona konservatiivisesta perheajattelusta, vaikkakin Vanhasen II ohjelman voidaan luonnehtia olleen varsin perhekeskeinen ja universaali. Hallitusohjelmassa korostuivat myös lasten turvallisuus, etu ja oikeudet. Hallituksen pyrkimys ”lapsiystävällisempään Suomeen” (Vanhanen II, 76) voidaan siis tulkita lähinnä sosiaalisesti investoinniksi (Morel

ym. 2012), jossa lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi nähdään takeena yhteiskunnan toimivuudelle ja työllisyydelle.

Hyvinvoivat lapset ja nuoret ovat ikääntyvän Suomen paras vanhuuden turva. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin investoiminen on kannattavaa. Hallituksen tavoitteena on lapsystävällisempi Suomi (Vanhanen II, 76).

Myös Kiviniemen hallitusohjelmassa näkyi viitteitä sosiaalisesta investointiajattelusta, vaikka ohjelma muutoin seurasi samaa linjaa kuin edeltäjänsä. Ongelmia ennaltaehkäisevässä työssä tavoitteena oli esimerkiksi lasten hyvinvointiin liittyvien korjaavien erityispalveluiden tarpeen vähentäminen. Hallitusohjelmassa painottuivat työllisyys- ja tasa-arvokysymykset sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisella ja perhevapaajärjestelmän kehittämällä haettiin työurien pidentämistä.

Kataisen hallitusohjelmassa voitiin kuitenkin havaita selkeä muutos perhepolitiikan perusteluissa. Tämä muutos voidaan tulkita siten, että sosiaalinen investointiajattelu sai isomman roolin konservatiivisen perhepolitiikan rinnalla, samalla kun talouskuriajattelun merkitys kasvoi. Keskustan jääminen oppositioon sekä Kokoomuksen ja SDP:n uusi keskeinen rooli selittävät ainakin osittain tämän käänteen, mutta myös pitkittyneellä talouslamalla oli tärkeä osuus. Investointiperusteluiksi voidaan tulkita esimerkiksi pyrkimys tarjota mahdollisuuksia ja valinnanvapautta perheille ja vanhemmille kehittämällä työn ja perhe-elämän yhdistämistä ja päivähoitojärjestelmää. Lasten kotihoidon joustoa haluttiin tukea lyhennetyn työajan ja osa-aikatyön mahdollistamisella. Tasa-arvon lisäämiseen pyrittiin edistämällä työ- ja perhe-elämän yhdistämistä ja erityisesti isien osallisuutta lastenhoidossa. Lasten päivähoito nähtiin investointina syrjäytymisen ehkäisemiseen, eikä päivähoitomaksuista saanut muodostua työllistymiskynnystä. Työllistämisperatiivi ja investointiajattelu näkyivät siinäkin, että työn katsottiin olevan paras sosiaaliturvaa:

Työ on parasta sosiaaliturvaa; oma ja perheen toimeentulo hankitaan ensisijaisesti tekemällä työtä (Katainen, 55).

Konservatiiviseksi ja selektiiviseksi perusteluksi voidaan taas tulkita esimerkiksi se, että syrjäytymisen ehkäisemisen ja pahoinvoinnin vähentämisen uskottiin onnistuvan parhaiten lisäämällä ihmisen ja yhteisön omaa vastuuta. Selektiivisyys näkyi myös siinä, että niistä, jotka eivät syystä tai toisesta kykene työntekoon, on huolehdittava (vrt. Nygård ym. 2019). Talouskuri-idea vuorostaan näkyi hallitusohjelmassa lähinnä yleisinä pyrkimyksinä valtiontalouden tasapainottamiseen. Jokainen julkinen kustannuslisäys joutui punnittavaksi samalla kun aktiivoiville tai kustannustehokkaille toimenpiteille annettiin etusija politiikassa. Kuten aiemmin todettiin, talouskuri tuli vielä näkyvämmäksi vuonna 2013, kun hallituksen rakennepoliittinen ohjelma julkaistiin budjettiriihen yhteydessä ja leikkausohjelmia (esim. päivähoitoon) ruvettiin esittämään. Näitä linjauksia pidettiin tärkeinä myös Stubbin hallitusohjelmassa, jossa todettiin jatkettavan työtä köyhyyden, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden vähentämiseksi, lapsiperheiden asema huomioiden. Tavoitteena oli kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien nuorten tukeminen.

Sipilän hallitusohjelmassa talouskurisävy lisääntyi entisestään taloustilanteen korjaamisen ja valtiovelan vähentämisen noustessa keskiöön. Ohjelmassa esitettiin aika rajujakin menoleikkauksia ja uudistuksia, joita perusteltiin välttämättöminä ja jopa pelastavina toimenpiteinä (Autto ja Törrönen 2020). Tässä ei näkynyt yhtä vahvoja viitteitä sosiaalisten investointien hyödyistä kuin aikaisemmissa ohjelmissa. Hyvinvointipalveluihin haluttiin kyllä panostaa, koska niillä nähtiin muun muassa vahvistettavan vanhemmuutta ja lasten hyvinvointia. Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa haluttiin kohentaa tuloerojen näkökulmasta, ja vanhemmuuden tukemiseksi ohjelmassa peräänkuulutettiin perheystävällisiä työpaikkoja, muttei esitetty uutta vanhempainvapaa-järjestelmää. Myös työllisyyden kohentaminen nähtiin investointina turvaavan tulonsiirtojen rahoitusta ja erityisesti hyvinvointipalveluja. Ohjelman ilmaiset pyrkimyksistä olivat positiivisesti virittäytyneitä, ja syrjäytymisen ehkäisemisen sijaan korostettiin hyvinvoinnin ja elämänhallinnan ylläpitoa sekä vanhemmuuden tukemista. Sipilän hallitusohjelmaa voidaan siis luonnehtia hyvin erilaiseksi muihin hallitusohjelmiin nähden, lähemmin verrannolliseksi yritysmaailman toimintasuunnitelmaan, joka ylhäältä käsin määrittelee toiminnalle tavoitteita ja visioita (ks. esim. Hellman ym. 2017; Nygård ym. 2019). Keskustavetoiselle oikeistokoalitiolle tyypillisellä tavalla, hallitusohjelmassa painottuivat kuitenkin myös vastuun ja vapauden kysymykset:

Ihmisellä on vapaus ja vastuu rakentaa omaa, perheensä ja läheistensä elämää. Luotamme toisiimme. Kunnioitamme toisiamme. Sovimme asioista. Pärjäämme vähemmällä sääntelyllä (Sipilä, 7).

Rinteen hallitusohjelma edusti vuorostaan paluuta sosiaaliin investointeihin nojaavaan diskurssiin, mutta siinä oli nähtävissä myös esimerkkejä vasemmistolle tyypillisistä ideoista, kuten solidaarisuudesta ja sosiaalisen tasa-arvon ylläpitämisestä. Ohjelman mukaan sosiaalinen kestävyys on vastuunkantamista toisistamme ja yhteisestä tulevaisuudesta, mikä henkii yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja solidaarisuutta. Sosiaalisesti investointiajatteluksi voidaan tulkita lähinnä perustelut lapsiystävällisestä Suomesta, sukupuolten tasa-arvosta ja hyvinvointipalveluihin sekä koulutukseen panostamisesta. Perhevapaaudistuksella haluttiin esimerkiksi lisätä hoitovuorokausia tasapuolista jakautumista vanhempien kesken, mutta samalla haluttiin myös lisätä perheiden valinnan ja joustojen mahdollisuuksia perhevapaisissa sekä säilyttää kotihoitotuki.

Laadukkaat julkiset sosiaali- ja terveystaloudet tuottavat hyvinvointia – luottamusta siihen, että jokaisesta pidetään huolta, kun omat voimat eivät riitä. Rakennamme Suomesta lapsiystävällisen maan, jossa perheitä ja heidän mahdollisuuksiaan valita tuetaan ja vanhemmat osallistuvat tasa-arvoisesti lastensa hoitoon (...) Haluamme, että kaikki pysyvät mukana (Rinne, 6).

Sukupuolten tasa-arvon rinnalla ohjelmassa panostettiin myös vahvasti sosiaaliseen tasa-arvoon, joka näkyi esimerkiksi tavoitteena poistaa lapsiperheköyhyys. Näillä toimenpiteillä oli myös muita, kauaskantoisempia investointisävytteisiä tavoitteita, kuten alhaiseen syntyvyyteen, väestön ikääntymiseen ja ylisukupolviseen syrjäytymiseen puuttuminen.

Yhteenvetona voidaan siis todeta, että vaikka hallitusohjelmien yhdistävänä tausta-ajatuksena on ollut lapsinäkökulman tai lapsiystävällisyyden vaaliminen sekä osallisuuden kasvattaminen ja syrjäytymisen ehkäisy, ilmaisia vaihtelun, löytyy niistä myös eroja, jotka liittyvät

lähinnä vastuun jakamiseen valtion ja yksilön välillä sekä politiikkatoimenpiteiden kehystämiseen. Kun Vanhasen ja Kiviniemen ohjelmat esimerkiksi käyttivät enimmäkseen universaaliin perhepolitiikkaan liittyvää perustelulogiikkaa, johon kuului valtion keskeinen vastuu perheiden tulonsiirroista ja palveluista, Kataisen ja Stubbin ohjelmat nojasivat enemmän sosiaaliseen investointiajatteluun ja palvelustrategiaan, vaikka valtion vastuu perheiden hyvinvoinnista näytti vähentyvän kasvavan talouskuridiskurssin myötä. Sipilän ohjelmassa talouskuri-idea oli erittäin näkyvässä asemassa perheisiin liittyvässä diskurssissa, vaikka valtion rooliakin pidettiin yhä tärkeänä perhepolitiikassa yhteisön ja yksilön rinnalla. Rinteen ohjelmassa palattiin taas diskursiin, jossa valtion rooli korostuu ja lapsiperheiden hyvinvointiin kohdistuva perhepolitiikka, sisältäen sekä palvelu- ja tulonsiirtostrategian, legitimoidaan tasa-arvokysymyksenä, sosiaalisena oikeutena sekä tulevaisuuden investointina.

LOPUKSI

Tämän artikkelin tarkoituksena on ollut tarkastella, miten suomalaisten lapsiperheiden hyvinvointia ja perhepolitiikan roolia on konstruoitu hallitusareenalla vuosina 2007—2019. Artikkelin tulosten perusteella voidaan todeta *ensinnäkin*, että lapsiperheiden hyvinvoinnin tulkintojen muutokset ovat selkeimmin havaittavissa hyvinvoinnin eri tasoilla (vrt. Diener ja Seligman 2004) niiden laajetessa perhekeskeisestä ajattelusta yhteiskuntakeskeiseen. Perheiden hyvinvoinnin konstruointi on myös monipuolistunut ja levinnyt uusillekin alueille, kuten psyykkiseen tai subjektiiviseen hyvinvointiin, missä kaikki ulottuvuudet kytkeytyvät toisiinsa (vrt. Alldardt 1993). Samalla hyvinvoinnin konstruointi on yksilöllistynyt erottelemalla lasten, nuorten, vanhempien ja perheiden hyvinvointia, mikä on perheiden monimuotoistumisen rinnalla myös monipuolistanut perhepolitiikan kohderyhmien konstruointia. Maininnat esimerkiksi yksinhuoltajaperheistä tai sateenkaariperheistä ovat lisääntyneet. Tulokset tukevat siten aiempaa tutkimusta lapsiperheiden hyvinvoinnin ymmärtämisestä (esim. Salmi ja Kestilä, 2019) ja perhepolitiikan kohdentamisesta 2010-luvulla (esim. Nygård ym. 2019).

Toiseksi hallitusohjelmien toimenpiteet muuttuivat tarkasteluajankohdan ensimmäisellä puoliskolla tulonsiirtojen ja palveluiden yhdistelmästä kohti palvelukeskeisempää ajattelua, jossa universaalit tulonsiirrot ovat saaneet pienemmän roolin selektiivisten tukien ja tarveharkinnan saadessa vankemman jalansijan suomalaisessa perhepolitiikassa. Rinteen ohjelma on tässä suhteessa kuitenkin poikkeus, koska tulonsiirrot ja palvelut nähdään molemmat tärkeinä työkaluina perheiden hyvinvoinnin edistämisessä. Tämä tukee aiempaa tutkimusta perhepolitiikan muuttumisesta (Elomäki ym. 2020; Hakovirta ja Nygård 2020/tulossa; Nygård ym. 2019; Ahrendt ym. 2015), mutta osoittaa myös, että ideat sosiaalisesta investointiparadigmasta ja talouskuriajattelumallista ovat saaneet enemmän jalansijaa hallituskurssissa perinteisen ja universaalin linjan rinnalla.

Kolmanneksi hallitusohjelmissa voidaan todeta muutos tavassa, jolla perheisiin kohdistuvia politiikkatoimenpiteitä legitimoidaan diskursiivisesti. Tämä kulkee käsi kädessä yllämainittujen ideoiden vaikutusten kanssa, mutta heijastaa myös puolueiden välisiä ideologisia eroja perhepolitiikassa. Pääpaino Vanhasen ja Kiviniemen hallitusohjelmissa oli perinteisessä

ja universaalissa perhepolitiikkamallissa, mutta ohjelma sisälsi myös jonkun verran ideoita sosiaalisista investoinneista. Diskurssissa painottui voimakkaimmin julkisen vallan vastuu, mutta se sisälsi myös mainintoja yksilön ja yhteisön tärkeydestä. Kataisen ohjelmassa painottui taas enemmän sosiaaliin investointeihin ja talouskuriin liittyvät seikat, samalla kun yhteisön ja yksilön tärkeys kasvaa ja julkisen vallan vastuu vähenee diskursiivisella tasolla. Sipilän ohjelmassa politiikkatoimenpiteet legitimoidaan melkein kokonaan talouskuriin liittyvällä diskurssilla samalla kun yksilön asema korostuu entisestään. Rinteen ohjelmassa palataan taas julkiseen yhteiskunnan vastuuseen perheiden hyvinvoinnista lupaamalla huolenpitoa erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleville. Ohjelmissa voidaan siis nähdä myös muutos Vanhasen II hallituksen ohjelman universaalista mallista Kataisen ja Sipilän hallitusten selektiivisempään malliin ja jälleen Rinteen hallitusohjelman myötä takaisin kohti universaalimpaa näkemystä. Karkeasti voidaan todeta, että mitä Vanhanen korotti, Sipilä leikkasi ja Rinne pyrki palauttamaan (Ks. myös Rimpelä 2018).

Hallitusohjelmien sävyjä ja ilmaisua tarkastelemalla voidaan havaita myös, että huolimatta Sipilän hallituksen aikana tehdyistä kovakätisistäkin leikkauksista, hallitusohjelmassa käytyt ilmaisut olivat pääosin positiivissävytteisiä ja ohjelmassa Sipilän voida katsoa tavoitelleen yhteistä tahtotilaa ja luottoa toimenpiteiden välttämättömyyteen (ks. esim. Autto ja Törrönen 2020). Kataisen tavoitellessa syrjäytymisen ja pahoinvoinnin ehkäisemistä, Sipilä ilmaisi tukevansa hyvinvointia ja elämänhallintaa. Rinteen hallitusohjelmassa voitiin puolestaan nähdä halua palauttaa julkiseen sektoriin kohdistuvaa turvallisuuden tunnetta ja luottamuksen ilmapiiä, mikä aiemman tutkimuksen mukaan oli tehtyjen leikkausten myötä horjunut (ks. esim. Liikanen 2017; Lainiala 2014). Voidaan myös todeta, että vaikka hallitusohjelmissa oli enemmän nähtävissä panostusta sosiaaliin investointeihin (Morel ym. 2012), niin sanottuja korjauksia toimenpiteitä, eli konkreettisia muutoksia edelliseen hallitusohjelmaan nähden, oli myös havaittavissa: Sipilän hallitusohjelmassa muutoksia ohjasi talouskuri, kun taas Rinteen ohjelmassa pikemminkin poliittinen ideologia.

Artikkelin tulokset osoittavat, että hyvinvoinnin osa-alueiden painotuksissa selkein suunnanmuutos näkyi erityisesti Sipilän kaudelle tultaessa, jossa maininnat esimerkiksi taloudellisista näkökulmista muuttivat muotoaan tuen lisäämisestä sen leikkaamiseen (kuten subjektiivisen päivähoito-oikeuden kohdalla), jonka suunnan puolestaan Rinteen hallitus pyrki kääntämään. Vanhasen universaalien ja enemmänkin pehmeiden arvojen sävy muuttui Kataisen hallituksen aikana työelämää ja omaa vastuuta korostavaksi, joita puolestaan Sipilän voidaan katsoa pitäneen jo itsestäänselvyyksinä linjan pehmetessä jälleen Rinteen hallituskaudelle tultaessa. Ideologian voidaan näin ollen tulkita liikkuneen valtion tasolta yksilötasolle palaten taas kohti valtiota tai horisontaaliselta vertikaalille tasolle, selektiivisemmäksi ja enemmän palveluihin panostavaksi. Tasa-arvokysymykset, valinnanvapaus ja kuluttajakansalaisuus-ajattelu voidaankin nähdä viime vuosikymmenten keskeisinä ideologisina painotuksina perhepolitiikassa (kts. myös Lammi-Taskula ja Karvonen 2014; Hemerijck 2013).

Hallitusohjelmien linjausten taustalla on siis nähtävissä erilaisten poliittisten ideoiden vaikutus hallitusten tulkintoihin hyvinvoinnista. Nämä poliittiset ideat koskevat sitä, miten perheiden rooli ja tukeminen yhteiskunnassa on nähty esimerkiksi investointina väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin tai miten perhe-elämän ja työnteon yhdistämisen helpottaminen on käsitetty investointina perheiden omaan sosiaaliturvaan. Lisäksi senhetkiseen tarpeeseen tai

hätään kohdistettujen tulonsiirtojen muuttuminen palvelukeskeisempään ajatteluun voidaan tulkita investointina perheiden itsenäiseen pärjäämiseen. Nämä voidaan nähdä siten myös talouskuriajatteluna, valtiontalouden helpottajana.

Kuten todettua, hallitusten puoluekokoonpanot eivät kuitenkaan riitä selittämään hallituksen linjoissa tapahtuneita muutoksia. Siksi onkin syytä pohtia, oliko valtion taloudellinen tilanne kuitenkin suurin syy hallitusohjelmien eroille ja taloudelliset reunaehdot sanelivat politiikan tekemistä kaikkein voimakkaimmin poliittisten ideologioiden lähinnä sävyttäessä näitä (Rappe ja Nygård 2012).

Hallitusohjelmien diskurssien analysointi ei ole yksinkertainen tehtävä, ja aineistona ne saattavat jättää varjoon taustalla vallinneita ideologioita ja poliittisia syy-yhteyksiä (Nygård ym. 2019). Näin ollen olisikin hedelmällistä laajentaa tutkimuskysymysten tarkastelua ohjelmista käytyjen lähetekeskustelujen analysoinnilla, jolloin valittujen politiikkalinjojen ja -toimien taustalla oleva ajattelu tulisi paremmin esille. Lisäksi olisi paikallaan tarkastella hallitusohjelmia kokonaisuuksina, jolloin voitaisiin nähdä, millaisen osuuden lapsiperheiden hyvinvointi on saanut suhteutettuna ohjelmien koko laajuuteen.

LÄHTEET

- Ahrendt, Daphne, Blum, Sonja ja Crepaldi, Chiara (toim.). 2015. *Families in the economic crisis: Changes in policy measures in the EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Allardt, Erik. 1993. Having, loving, being. An alternative to the Swedish model of welfare research. Teoksessa Martha Nussbaum ja Amartya Sen (toim.), *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon. 88–94.
- Anttonen, Anneli. 1999. *Lasten kotihoidon tuki suomalaisessa perhepolitiikassa*, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 52. Helsinki: KELA.
- Autto, Janne. 2012. *Päivähoitopolitiikka kamppailuna hyvinvointivaltiosta. Kentät, subjektiaseimat ja oikeutukset*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Autto, Janne ja Nygård, Mikael. 2015. Johdanto: Mitä on hyvinvointivaltion kulttuurintutkimus? Teoksessa Janne Autto ja Mikael Nygård (toim.), *Hyvinvointivaltion kulttuurintutkimus*. Rovaniemi: Lapland University Press, 8–41.
- Autto, Janne ja Törrönen, Jukka. 2020. Tunteisiin vetoava talouskuripolitiikka. <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/tunteisiin-vetoava-talouskuripolitiikka>. Viitattu 29.5.2020.
- Bardy, Marjatta, Salmi, Minna ja Heino, Tarja. 2001. *Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun*. Helsinki: Stakes, 139–146.
- Blyth, Mark. 2013. *Austerity. The history of a dangerous idea*. Oxford: Oxford University Press.
- Bradshaw, Jonathan ja Hatland, Axel. 2006. Introduction. Teoksessa Jonathan Bradshaw ja Axel Hatland (toim.), *Social Policy, Employment and Family Change in Comparative Perspective*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 1–12.
- Bonoli, Giuliano. 2005. The politics of the new social policies. Providing coverage against new social risks in mature welfare states. *Policy and Politics* 33:3, 431–449. <https://doi.org/10.1332/0305573054325765>.
- Cantillon, Bea. 2012. The paradox of the social investment state: growth, employment and poverty in the

- Lisbon era. *Journal of European Social Policy* 21:5, 432–449.
<https://doi.org/10.1177%2F0958928711418856>.
- Christensen, Robert K. 2006. International nongovernmental organizations: globalization, policy learning, and the nation-state. *International Journal of Public Administration* 29:4-6, 281–303.
<https://doi.org/10.1080/01900690500437188>.
- Diener, Ed ja Seligman, Martin E.P. 2004. Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest* 5:1, 1–31.
<https://doi.org/10.1111%2Fj.0963-7214.2004.00501001.x>.
- Elomäki, Anna, Mustomäki, Armi ja Koskinen Sandberg, Paula. 2020. Kamppailuja merkityksistä, kustannuksista ja vaikutusvallasta – Juha Sipilän hallituksen perhevapaaudistuksen kaatumisen kolmi-kantaisen tasa-arvopolitiikan näkökulmasta. *Politiikka* 62:1, 33–55.
<https://doi.org/10.37452/politiikka.88407>.
- Esping-Andersen, Gøsta, Gallie, Duncan, Hemerijck, Anton ja Myles, John. 2002. *Why we need a New Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
- Fagnani, Jeanne. 2012. Recent reforms in childcare and family policies in France and Germany: What was at stake? *Children and Youth Services Review* 43:3, 509–516.
<https://doi:10.1016/j.chilyouth.2011.10.011>.
- Farnsworth, Keith ja Irving, Zöe. 2015. Austerity: more than the sum of its parts. Teoksessa Keith Farnsworth ja Zoe Irving (toim.), *Social Policy in Times of Austerity*. Bristol: The Policy Press, 9–41.
- Findikaattori. 2020. BKT asukasta kohti. <https://findikaattori.fi/fi/table/2>. Viitattu 12.6.2020.
- Forssén, Katja, Jaakkola, Anne-Mari ja Ritakallio, Veli-Matti. 2008 Family policies in Finland. Teoksessa Ilona Ostner ja Christoph Schmidt (toim.), *Family Policies in the Context of Family Change*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 75–88.
- Gauthier, Anne Héléne. 2010. *The impact of the economic crisis on family policies in the European Union*. Brussels: European Commission.
- Hakovirta, Mia ja Nygård, Mikael. 2020/tulossa. Nordic family policy in the 2000s: from a ‘transfer-based’ towards a ‘service-based’ family policy? Teoksessa Jolanta Aidukaite, Sven Hort ja Stein Kuhnle (toim.), *Challenges to the Welfare State: Family and Pension Policies in the Baltic and Nordic Countries*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Hellman, Matilda, Monni, Marjukka ja Alanko, Anna. 2017. Declaring, shepherding, managing: The welfare state ethos in Finnish Government Programmes, 1950–2015. *Research on Finnish Society* 10:1, 9–22.
- Hemerijck, Anton. 2013. *Changing welfare states*. Oxford: Oxford University Press.
- Hemerijck, Anton. 2018. Social investment as a policy paradigm. *Journal of European Public Policy* 25:6, 810–827. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1401111>.
- Hiilamo, Heikki. 2002. *The rise and fall of Nordic family policy? Historical development and changes during the 1990s in Sweden and Finland*. Helsinki: Stakes.
- Hiilamo, Heikki. 2006. *Akantappolaista isäkiintiöön. Perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa*. Helsinki: Stakes.
- Hiilamo, Heikki ja Kangas, Olli. 2009. Trap for women or freedom to choose? The struggle over cash for child care schemes in Finland and Sweden. *Journal of Social Policy* 38:3, 457–475.
<https://doi.org/10.1017/S0047279409003067>.
- Huber, Evelyne ja Stephens, John. D. 2001. *Development and crisis of the welfare state: Parties and policies*

- in global markets*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Hulme, Rob. 2005. Policy transfer and the internationalisation of social policy. *Social Policy and Society* 4:4, 417–425. <https://doi.org/10.1017/S1474746405002605>.
- Häusermann Silja, Picot, Georg ja Geering, Dominik. 2013. Rethinking party politics and the welfare state. Recent advances in the literature. *British Journal of Political Science* 43:1, 221–224. <https://doi.org/10.1017/S0007123412000336>.
- Kammerman, Sheila ja Kahn, Alfred. 1978. *Family Policy: Government and Families in Fourteen Countries*. New York, NY: Columbia University Press.
- Kangas, Olli. 1986. *Luokkaintressit ja hyvinvointivaltio*. Julkaisuja D-84. Helsinki: Helsingin kauppa-
korkeakoulu.
- PM Katainen. 2011. *Avoim, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi*. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a/Kataisen+hallituksen+ohjelma.pdf>. Viitattu 22.1.2020.
- PM Kiviniemi. 2010. *Suomi ehyenä kasvun, työllisyyden ja kestävyuden uralle*. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/367816/hallitusohjelma-kiviniemi.pdf/4ece08eb-c703-4bc0-ac36-ab93e3a00607/hallitusohjelma-kiviniemi.pdf>. Viitattu 22.1.2020.
- Korpi, Walter. 2000. Faces of inequality: Gender, class, and patterns of inequalities in different types of welfare states. *Social Politics* 7:2, 127–191. <https://doi.org/10.1093/sp/7.2.127>.
- Kuebler, Daniel. 2007. Understanding the recent expansion of Swiss family policy: An idea-centred approach. *Journal of Social Policy* 36:2, 217–237. <https://doi.org/10.1017/S0047279406000572>.
- Kuttner, Robert. 2018. *Can democracy survive global capitalism?* New York and London: W.W: Norton & Company.
- Lainiala, Lassi. 2014. *Perhepolitiikka Kriisin Aikana. Perhebarometri 2014*. Väestöntutkimuslaitos Kat-
sauksia E 48/2014 Helsinki: Väestöliitto.
- Lammi-Taskula, Johanna ja Karvonen, Sakari (toim.). 2014. *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki:
Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Lammi-Taskula, Johanna ja Salmi, Minna. 2010. *Lapsiperheiden toimeentulo lamasta lamaan*. Teoksessa
Marja Vaarama, Pasi Moisio ja Sakari Karvonen (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki:
Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 198–215.
- Lammi-Taskula, Johanna ja Takala, Pentti. 2009. Finland: negotiating tripartite compromises. Teoksessa
Sheila Kamerman ja Peter Moss (toim.), *The politics of parental leave policies*. Bristol: Policy Press,
87–102.
- Lapsiasiavaltuutettu. 2018. *Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle K 5/2018 vp.* [lapsiasia.fi/wp-
content/uploads/2018/02/LA_eduskuntakertomus_2018_netto_SU.pdf](https://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2018/02/LA_eduskuntakertomus_2018_netto_SU.pdf). Viitattu 1.6.2020.
- Liikanen, Sanna-Liisa. 2017. *Köyhät ritarit. Luottamus Köyhyyskirjoituskilpailuun Osallistuneiden Lapsi-
perheiden Vanhempien Kirjoituksissa*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Lindberg, Marja, Nygård, Mikael ja Nyqvist, Fredrica. 2018. Risks, coping strategies and family well-
being: evidence from Finland. *International Journal of Sociology and Social Policy* 38:11/12, 1116–
1132. <https://doi.org/10.1108/ijssp-04-2018-0064>.
- McGillivray, Mark ja Clarke, Matthew. 2006. Human well-being: concepts and measures. Teoksessa Mark
McGillivray ja Matthew Clarke. (toim.), *Understanding Human Well-Being*. United Tokyo, New York,
NY and Paris: Nations University Press, 3–16.
- Morel, Natalie, Palier, Bruno ja Palme, Joakim. 2012. *Beyond the welfare state as we knew it*. Teoksessa

- Natalie Morel, Bruno Palier ja Joakim Palme (toim.), *Towards a social investment state*. Bristol: Policy Press, 1–30.
- Nousiainen, Jaakko. 1998. *Suomen poliittinen järjestelmä*. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Nyby, Josefine. 2020. *Politicizing family policy reform. The case of Finland*. Turku: Åbo Akademi.
- Nyby, Josefine, Nygård, Mikael ja Blum, Sonja. 2018. Radical reform or piecemeal adjustments? The case of Finnish family policy reforms. *European Policy Analysis* 4:2, 190–213. <https://doi.org/10.1002/epa2.1045>.
- Nyby, Josefine, Nygård, Mikael, Autto, Janne ja Kuisma, Mikko. 2017. Freedom of choice, gender equality or employment promotion? Finnish party positions on family policy in the light of election manifestos 2015. *Journal of Social Welfare and Family Law* 39:3, 279–297. <https://doi.org/10.1080/09649069.2017.1345440>.
- Nygård, Mikael. 2007. Från gammal till ny familjepolitik? Förändringen i de finländska partiernas familjepolitiska ideologier 1970–2007. *Janus* 15:4, 333–356.
- Nygård, Mikael. 2020. *Välfärdsstat i förändring. Socialpolitiska reformer i Västeuropa på 2000-talet*. Lund: Studentlitteratur.
- Nygård, Mikael, Nyby, Josefine ja Kuisma, Mikko. 2019. Discarding social investment and redistribution in the name of austerity? The case of Finnish family policy reforms 2007–2015. *Policy & Society* 38:3, 519–536. <https://doi.org/10.1080/14494035.2019.1655834>.
- Nygård, Mikael ja Krüger, Nicole. 2012. Poverty, families and the investment state. *European Societies* 14:5, 755–777. <https://doi.org/10.1080/14616696.2012.726368>.
- Nygård, Mikael, Kuisma, Mikko, Krüger, Nicole ja Campbell-Barr, Vivian. 2015. Investing in our future? The influence of social investment ideas on family policy discourses in Finland, Germany and the UK. Teoksessa Umut Korkut, Kesi Mahendran ja Gregg Bucken-Knapp. (toim.), *Discursive Governance in Politics, Policy, and the Public Sphere*. New York: Palgrave Macmillan, 31–46.
- Palonen, Kari. 1999. Contingency in political thought. Teoksessa Sisko Haikala, Jussi Kotkavirta ja Kari Palonen. (toim.), *Finnish yearbook of political thought*, 3. Jyväskylä: SoPhi, 5–10.
- Palonen, Kari ja Summa, Hilka. 1996. Johdanto: Retorinen käänne? Teoksessa Kari Palonen ja Hilka Summa. (toim.), *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 7–19.
- Pierson, Paul. 2000. Increasing returns, path dependence and the study of politics. *American Political Science Review* 94:2, 251–267. <https://doi.org/10.2307/2586011>.
- Rappe, Axel ja Nygård, Mikael. 2012. (toim.). *Politikens villkor i den globaliserade världen*. Göteborg: Daidalos, kap. 1, 3–5.
- Rimpelä, Matti. 2018. Valtio lasten kehityksen tukijana: Eriytymisestä kansalliseen lapsistrategiaan. Teoksessa Tuomas Kurttila. (toim.), *Lapsivaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018*. Jyväskylä: Lapsiasia, 57–128.
- PM Rinne. 2019. *Osallistava ja osaava Suomi*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf. Viitattu 22.1.2020.
- Sabatier, Paul A. ja Jenkins-Smith, Hank C. 1999. The advocacy coalition framework: an assessment. Teoksessa Paul A. Sabatier (toim.), *Theories of The Policy Process*, Boulder. Colorado: Westview Press, 117–166.
- Sainsbury, Diane. 1994. Women’s and men’s social rights: Gendering dimensions of welfare states. Teoksessa Diane Sainsbury (toim.), *Gendering Welfare States*. London: Sage, 150–169.

- Salmi, Minna ja Kestilä, Laura. 2019. *Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä*. Tuloksia Kouluterveyskyselyn 2017 vanhempien aineistosta. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Salmi, Minna ja Lammi-Taskula, Johanna. 2014. Lapsiperheiden vanhemmat työelämässä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula ja Sakari Karvonen. (toim.), *Lapsiperheiden Hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 26–37.
- Salmi, Minna ja Närvi, Johanna. 2014. Perhepoliittiset uudistukset ja pienten lasten vanhempien mielipiteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79:4, 413–423.
- Salmi, Minna, Närvi, Johanna ja Lammi-Taskula, Johanna. 2016. Köyhyys, toimeentulokokemukset ja hyvinvointi lapsiperheissä. Teoksessa Sakari Karvonen ja Minna Salmi (toim.), *Lapsiköyhyys Suomessa 2010–Luvulla*. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 12–44.
- Simpura, Jussi. 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden tietopyramidi. *Yhteiskuntapolitiikka* 73:2, 185–189.
- PM Sipilä. 2015. *Ratkaisujen Suomi*. https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf. Viitattu 22.1.2020.
- STM. 2020. Lapset, nuoret ja lapset. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/lapset-nuoret-perheet>. Viitattu 7.6.2020.
- STM. 2013. *Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa*. Esitteitä 9. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- PM Stubb. 2014. *Suomi uuteen nousuun: kasvua ja työllisyyttä*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79665/J1114_Pääministerin%20Subbin%20hallitusohjelma_fi.pdf. Viitattu 22.1.2020.
- Sulkunen, Pekka ja Törrönen, Jukka (toim.). 1997. *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Suomen virallinen tilasto. 2017. *Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka*. ISSN=1799-5892. 2017, Liitetaulukko 1. Julkisyhteisöjen EDP-alijäämä 2007-2017 1). Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/jali/2017/jali_2017_2018-09-28_tau_001_fi.html. Viitattu: 28.5.2020.
- Swank, Duane. 2005. Globalisation, domestic politics, and welfare state retrenchment in capitalist democracies. *Social Policy and Society* 4:2, 183–195. <https://doi.org/10.1017/S1474746404002337>.
- Taylor, Gary. 2007. *Ideology and welfare*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Taylor-Gooby, Peter. 2004. New risks and social change. Teoksessa Peter Taylor-Gooby (toim.), *New risks, new welfare. The transformation of the European welfare state*, Oxford: Oxford University Press, 1–28.
- Terraneo, Matteo. 2016. A longitudinal study of deprivation in European countries. *International Journal of Sociology and Social Policy* 36:5, 379–409. <http://dx.doi.org/10.1108%2FIJSSP-05-2015-0058>.
- Tilastokeskus. 2019. Julkisyhteisöjen EDP-alijäämä 2008-2019. Liitetaulukko 1. Helsinki: Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/jali/2019/jali_2019_2020-04-21_tau_001_fi.html. Viitattu: 28.5.2020.
- PM Vanhanen II. 2007. *Vastuullinen, välittävä ja kannustava Suomi*. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/368562/hallitusohjelma-vanhanen-II/2a27514c-b939-4bb6-9167-ce886c358dff/hallitusohjelma-vanhanen-II.pdf>. Viitattu 22.1.2020.
- Välimäki, Anna-Leena ja Rauhala, Pirkko-Liisa. 2000. Lasten päivähoidon taipuminen yhteiskunnallisiin murroksiin Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 65:5, 387–405.
- Wennemo, Irene. 1994. *Sharing the costs of children. Studies on the development of family support in the OECD countries*. Stockholm: Swedish Institute for Social Research.
- Wiberg, Matti. 2006. *Politiikka Suomessa*. Helsinki: Sanoma Pro.

Zimmerman, Shirley. L. 2001. *Family policy. Constructed solutions to family problems*. Thousand Oaks: Sage.

KIRJOITTAJATIEDOT:**MARJA LINDBERG**

VTM, tohtoriopiskelija, vt. yliopisto-opettaja
Faculty of Education and Welfare Studies
Åbo Akademi
marja.lindberg@abo.fi

MIKAEL NYGÅRD

VTT, professori
Faculty of Education and Welfare Studies
Åbo Akademi
mikael.nygard@abo.fi

JANNE AUTTO

YTT, apulaisprofessori
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
janne.autto@ulapland.fi

AXEL RAPPE

VTT, toimittaja
Svenska Yle
axel.rappe@myhome.fi

EMILY GICHUHI

VTM, tohtoriopiskelija
Faculty of Education and Welfare Studies
Åbo Akademi
emily.gichuhi@abo.fi